

РЕЦЕНЗІЯ

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2026.01.372>

Олена СТЕФАНИШИН

*кандидат історичних наук, доцент
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6218-6985>

РЕЦЕНЗІЯ

**НА ЩОРІЧНИК ЦЕНТРУ ДОСЛІДЖЕНЬ
УКРАЇНИ. ROCZNIK CENTRUM STUDIÓW
NAD UKRAIŃĄ. COPYRIGHT BY STUDIUM
EUROPY WSCHODNIEJ UW, WARSZAWA 2025
UNIwersytet warszawski № 2/2025**

Olena STEFANYSHYN

*PhD in History, Associate Professor
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6218-6985>

**REVIEW ON THE YEARBOOK OF THE
CENTRE FOR UKRAINIAN STUDIES.
ROCZNIK CENTRUM STUDIÓW NAD
UKRAIŃĄ. COPYRIGHT BY STUDIUM
EUROPY WSCHODNIEJ UW, WARSZAWA 2025
UNIwersytet warszawski № 2/2025**

Центр досліджень України (CSU) був створений у 2022 році у відповідь на ескалацію російської агресії проти України. За ініціативи директора Студій Східної Європи Варшавського університету (SEW UW) Яна Малицького було засновано Центр

© Олена Стефанишин, 2026

досліджень України (CSU). До складу CSU увійшла група українських дослідників – істориків і політологів, які стали співробітниками SEW UW, водночас зберігаючи свої попередні академічні афіліації. Серед них були як досвідчені науковці, так і молоді дослідники, пов'язані з Варшавським університетом ще раніше.

З початку 2022/2023 навчального року діяльність групи координує проф. Генрик Літвін. Науковці, афілійовані при CSU, долучилися до освітнього процесу університету, проводячи два загальноуніверситетські цикли лекцій, присвячених українській тематиці: «Україна – народження нації» та «Україна 2022». У 2023/2024 навчальному році програму було доповнено ще одним циклом – «Міста України». Лекції охоплюють, зокрема, питання церковного життя в Україні у 2022–2023 роках, ролі та значення українських «Майданів», концепції «двох Україн», історії української дипломатії, співпраці міст-побратимів Польщі та України тощо.

Окрім викладацької діяльності, учасники CSU брали активну участь в організації наукових конференцій, присвячених східноєвропейським студіям, а також реалізовували власні дослідницькі проєкти. У листопаді 2022 року у співпраці CSU та Центру білоруських студій було організовано наукову конференцію «Білорусь і Україна на перехрестях історії». У травні 2023 року відбулася зустріч членів CSU з Надзвичайним і Повноважним Послом України в Польщі В. Зваричем. У вересні 2023 року члени CSU – проф. І. Матяш і магістр О. Шевченко – взяли участь у дискусійній панелі в межах Економічного конгресу в Познані. З ініціативи членкині CSU проф. І. Матяш були організовані дискусійні панелі «Жінки в дипломатії в умовах російської агресії» у рамках WEEC-2023 та WEEC-2024.

Цінність діяльності Центру полягає у залученні широкого кола українських дослідників – як досвідчених, так і молодих, що забезпечує спадковість наукових традицій і розвиток українознавства в міжнародному середовищі. Водночас збереження їхніх академічних афіліацій посилює міжінституційну співпрацю.

Важливим напрямом є інтеграція в освітній процес через лекційні цикли про Україну, які відзначаються тематичною різноманітністю та міждисциплінарністю. Активна науково-організаційна діяльність – проведення конференцій, участь у міжнародних заходах і дискусіях – підкреслює вагому роль Центру в академічному просторі.

Окремо варто відзначити зосередженість на актуальних питаннях, зокрема російській агресії та ролі України у світі, що надає діяльності Центру не лише наукового, а й суспільного значення.

Загалом діяльність Центру досліджень України (CSU) можна оцінити як вагомий внесок у розвиток українознавства, зміцнення міжнародного наукового співробітництва та формування об'єктивного образу України у світі. Представлений матеріал є цінним джерелом для розуміння сучасних тенденцій розвитку українських студій і заслуговує на високу оцінку.

Щорічник Центру досліджень України «Rocznik Centrum Studiów nad Ukrainą» є вагомим науковим виданням, що репрезентує сучасний стан і перспективи розвитку українознавчих студій у міжнародному академічному

просторі. Випуск № 2/2025, підготовлений у межах Studium Europy Wschodniej Варшавського університету, засвідчує високий рівень наукової організації, тематичну актуальність та виразний міждисциплінарний характер досліджень.

Збірник об'єднує праці дослідників різних поколінь і наукових шкіл, що сприяє поєднанню класичних підходів із новітніми методологічними практиками. Тематичний спектр публікацій охоплює широке коло проблем – від історії та політики до культури, ідентичності та міжнародних відносин, що дозволяє комплексно осмислювати українську проблематику в контексті регіональних і глобальних процесів.

Видання вирізняється належним рівнем академічної культури, логічною структурованістю матеріалів і якісним науковим редагуванням. Водночас воно виконує важливу комунікативну функцію, виступаючи платформою для діалогу між українськими та зарубіжними дослідниками, що особливо актуально в умовах сучасних геополітичних викликів. «Rocznik Centrum Studiów nad Ukraińa» не лише відображає актуальні тенденції розвитку українознавства, а й активно формує їх, утверджуючи Україну як важливий об'єкт наукового зацікавлення у світовому академічному дискурсі.

Актуальність видання зумовлена передусім сучасними геополітичними викликами, пов'язаними з російською агресією проти України, що значно підвищує інтерес до української проблематики у світі. У цьому контексті щорічник виступає важливою платформою для осмислення як історичних процесів, так і новітніх трансформацій в українському суспільстві, політиці та міжнародних відносинах.

Зміст випуску відзначається тематичною різноманітністю та концептуальною цілісністю. Авторський колектив об'єднує як досвідчених науковців, так і молодих дослідників, що забезпечує поєднання глибини аналізу з новизною наукових підходів. Важливою перевагою є участь українських дослідників, які, попри складні обставини, активно інтегруються у міжнародний науковий дискурс.

Окремої уваги заслуговує аналітична глибина публікацій, які ґрунтуються на широкій джерельній базі та сучасних методологічних підходах. Матеріали щорічника не лише висвітлюють окремі аспекти української історії та сучасності, але й пропонують узагальнення, що мають значення для розуміння ширших процесів у Східній Європі. Значну роль відіграє також акцент на питаннях української державності, дипломатії, ідентичності та регіональної безпеки.

У вступі проф. Генрик Літвін зазначає, що у другому томі щорічника Центру досліджень України представлено добірку наукових праць, підготовлених уже знайомим колективом авторів. Видання вирізняється дещо скоригованим тематичним фокусом, що надає йому більшої концептуальної цілісності. Основну увагу в цьому томі приділено проблематиці історичних наративів. Автори аналізують підходи росії, України та Польщі до їхнього осмислення, з особливим акцентом на російсько-українському контексті. Такий ракурс дослідження дозволяє глибше зрозуміти специфіку формування та інтерпретації історичної пам'яті в регіоні. Окремо розглядається використання

інструментів «м'якої сили» та здійснюється оцінка їхньої ефективності. У цьому аспекті підкреслюється важливість протидії негативним явищам, що можуть виникати внаслідок маніпуляцій історичними нарративами.

Загалом, другий том щорічника становить цінний внесок у дослідження сучасних гуманітарних процесів і буде корисним для науковців, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами історичної пам'яті та міжнародних відносин.

На особливу увагу заслуговує стаття Ірини Матяш про діяльність Генерального консульства Польщі у Києві в 1947–1990 рр. Дослідниця зазначає, що Польське консульство було першим серед іноземних представництв, відкритих у Києві після Другої світової війни. Поспіль із безпосередніми консульськими функціями генконсульство вело активну діяльність для формування та розвитку культурних взаємозв'язків. Різні форми культурної співпраці (обмін студентами, науковцями, творчими колективами; розвиток туризму, рух поріднених міст, книжкові та художні виставки, кінофестивалі, Дні культури, Дні міст) поза ідеологічним змістом мали універсальний характер і знайшли свій розвиток як інструменти культурної дипломатії в нових історичних умовах.

Стаття Олександра Шевченка «Наративи російської пропаганди щодо польсько-українських відносин після 24 лютого 2022 р.» є ґрунтовним дослідженням, у якому автор переконливо доводить, що польсько-українські відносини вже тривалий час перебувають у фокусі уваги російських політичних еліт, спецслужб і дипломатичних структур – ще з радянського періоду. На думку автора, це не випадковість, а закономірний наслідок специфічного геополітичного мислення, сформованого у Кремлі. У статті аргументовано підкреслюється, що росія традиційно розглядає як Польщу, так і Україну зоною свого природного впливу. Відповідно, будь-які двосторонні відносини між цими державами, з позиції російської політичної логіки, мають перебувати під контролем Москви – подібно до практик радянської доби. Автор вдало ілюструє цю тезу сучасними прикладами, зокрема, згадуючи російські пропозиції щодо «гарантій безпеки» від 17 грудня 2021 року, які передбачали відведення сил НАТО до кордонів 1997 року, що фактично означало б виключення Польщі з безпекового простору Альянсу. Праця вирізняється логічною послідовністю, актуальністю та переконливістю аргументації, а також чітко демонструє тяглість імперського підходу росії до регіональної політики.

У своїй публікації у щорічнику київський історик Владислав Верстюк піднімає проблематику українсько-російських стосунків у публіцистиці Сергія Єфремова: від падіння самодержавства до проголошення Української Народної Республіки. На основі публіцистики Сергія Єфремова ґрунтовно простежено еволюцію російсько-українських відносин від Лютневої революції до більшовицького перевороту. Автор переконливо показує, як початковий оптимізм Єфремова щодо Тимчасового уряду та перспектив демократизації поступово змінюється критичним ставленням через його неспроможність вирішити ключові державні й національні питання.

Дослідження Ольги Богородецької «М'яка сила Російської Федерації щодо України в 2007–2014 рр.» аналізує механізми та стратегії, які Росія використовувала

для впливу на Україну неконструктивними, але ефективними методами, висвітлюючи особливості застосування «м'якої сили» в регіональному контексті. Її ж ще одна стаття «Російські нарративи війни в Україні 2024» зосереджується на поточному конфлікті, висвітлюючи способи, якими Росія формує та поширює власні нарративи щодо війни, а також наслідки цього для внутрішньої та міжнародної аудиторії. Робота Юрія Шаповала «Дидактика ненависті: російські підручники з історії, видані у 2023 р.» пропонує критичний аналіз сучасних російських навчальних матеріалів, показуючи, як історичні нарративи формуються для просування ідеологічних цілей і впливу на колективну пам'ять. Нарешті праця Миколи Рябчука «Коли «м'яке» стає «жорстким». Скандал щодо культури скасування під час російсько-української війни» розглядає культурні та соціальні наслідки інформаційних кампаній і цензури, підкреслюючи трансформацію, коли на перший погляд м'які впливи стають більш жорсткими формами тиску.

Загалом дане видання вирізняється високою редакційною культурою: чіткою структурою, логічною побудовою матеріалу, належним рівнем наукового апарату та дотриманням академічних стандартів. Важливо, що щорічник виходить у міжнародному середовищі, що сприяє популяризації української тематики серед широкого кола зарубіжних дослідників.

Позитивно треба оцінити і науково-комунікативну функцію видання, адже воно виступає майданчиком для діалогу між представниками різних наукових шкіл і традицій. Це сприяє поглибленню співпраці між українськими та європейськими інституціями, а також формуванню об'єктивного бачення історичних і сучасних процесів в Україні.

Підсумовуючи, варто наголосити, що «Rocznik Centrum Studiów nad Ukrainą» (№ 2/2025) постає як високоякісне, концептуально цілісне та актуальне наукове видання, яке робить вагомий внесок у розвиток українознавства й ширшого поля східноєвропейських студій. Представлені у ньому матеріали відзначаються аналітичною глибиною, тематичною різноманітністю та міждисциплінарним підходом, що дозволяє комплексно осмислювати як історичні процеси, так і сучасні виклики.

Особливої уваги заслуговує здатність видання поєднувати академічну ґрунтовність із актуальністю проблематики, зокрема у контексті сучасних геополітичних трансформацій та ролі України в міжнародному просторі. Це робить часопис важливою платформою для наукового діалогу та обміну ідеями між дослідниками з різних країн.

Матеріали збірника становлять значний інтерес для істориків, політологів, фахівців із міжнародних відносин, а також для ширшого кола читачів, зацікавлених у вивченні України. Видання безперечно заслуговує на високу оцінку, а також на подальше активне використання в науковій, освітній і аналітичній діяльності. Отже, цей том є цінним внеском у дослідження історичної пам'яті, інформаційної війни та взаємодії м'якої та жорсткої сили у Східній Європі. Він стане важливим джерелом для науковців, студентів та всіх, хто цікавиться складнощами російсько-українських відносин і маніпуляцією історичними нарративами.